

Naam auteurs: Pieter Maesele, Yves Pepermans, Daniëlle Raeijmaekers, Laurens Van der Steen, Stijn Joye

Kort CV per auteur: tituluur, werkplek, functie en correspondentiegegevens (adres, telefoonnummer, faxnummer, e-mail)

Pieter Maesele (PhD) is als ZAP-BOF verbonden aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Correspondentie: Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen (België), E-mail: Pieter.Maesele@ua.ac.be

Yves Pepermans is in 2010 afgestudeerd als Master in de Vergelijkende en Europese Politiek en is als doctoraatsstudent verbonden aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Correspondentie: Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen (België), E-mail: Yves.Pepermans@ua.ac.be

Daniëlle Raeijmaekers is in 2012 afgestudeerd als Master in Mediacultuur aan de Universiteit Antwerpen. Vanaf september 2013 is zij als doctoraatsbursaal verbonden aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Correspondentie: Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen (België), E-mail: danielleraeijmaekers@gmail.com

Laurens Van der Steen is in 2012 afgestudeerd als Master in Mediacultuur aan de Universiteit Antwerpen. Vanaf oktober 2013 is hij als FWO-aspirant verbonden aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Correspondentie: Sint-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen (België), E-mail: laurensvdsteen@gmail.com

Stijn Joye (PhD) is als ZAP-BOF verbonden aan de vakgroep Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent. Correspondentie: Korte Meer 7-11, 9000 Gent (België), E-mail: Stijn.Joye@UGent.be

Titel artikel: Strijd om het klimaat: de beeldvorming over klimaatverandering tijdens de klimaatop te Cancún in Vlaamse kwaliteitskranten

Korte introductie / samenvatting in het Nederlands

Aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse wordt in dit artikel de berichtgeving over klimaatverandering verschenen in twee Vlaamse kwaliteitskranten naar aanleiding van de klimaatop te Cancún vergeleken. Uit de resultaten blijken belangrijke overeenkomsten en verschillen met betrekking tot de veronderstellingen over internationale betrekkingen van waaruit beide kranten vertrekken in hun beeldvorming over klimaatverandering en internationale klimaatonderhandelingen in het bijzonder.

Introductie

Tijdens het eerste decennium van de 21e eeuw heeft klimaatverandering een 'celebrity status' verworven als globaal maatschappelijk probleem, waarbij het op vandaag algemeen wordt beschouwd als één van de grootste politieke uitdagingen voor de internationale gemeenschap. Klimaatbeleid wordt in toenemende mate aangestuurd vanuit transnationale instellingen, zoals de Europese Unie of de Verenigde Naties. Sinds twee decennia proberen regeringen door middel van een internationaal klimaatregime (het 'United Nations Framework Convention on Climate Change' of UNFCCC) en bijhorende jaarlijkse klimaatconferenties, klimaatrisico's letterlijk en figuurlijk in te dijken. Tegelijk vormt klimaatverandering een sterk gecontesteerde problematiek waarbij talrijke maatschappelijke actoren in een discursieve strijd zijn verwikkeld omtrent de beeldvorming over klimaatrisico's en –oplossingen (Boykoff 2011; Hulme 2009). Als veelzijdige problematiek wordt de betekenis van 'klimaatverandering' geconstrueerd aan de hand van communicatiepraktijken waarin wetenschappelijke, politieke, economische, sociale en culturele dimensies elkaar op verschillende manieren kruisen. De ongrijpbare en globale aard van dit fenomeen heeft als resultaat dat individuen grotendeels afhankelijk zijn van betogen in de media als belangrijkste bron van informatie over wetenschappelijke argumenten en politieke opties, alsook voor inzichten in de risico's en verantwoordelijkheden (Carvalho 2010; Corbett & Durfee 2004).

Tegelijk is er een toenemende aandacht ontstaan binnen communicatiewetenschappelijk onderzoek naar klimaatverandering, met een sterke diversiteit op vlak van zowel geografische focus als onderzochte mediakanalen (Billet, 2010; Boykoff & Boykoff, 2004; Gavin 2010; Gordon, Deines & Havice, 2010; Howard-Williams, 2009; Kenix, 2008). Deze literatuur heeft onder andere aangetoond dat internationale klimaatonderhandelingen belangrijke momenten vormen in de mediatisering van klimaatverandering, met als gevolg dat de beeldvorming over klimaatverandering vaak binnen een narratief van internationale betrekkingen wordt gebracht (Berglez, Höijer, & Olausson, 2009; Doyle, 2011; Eide, Kunelius & Kumpu 2010; Eide & Kunelius 2012; Sampei & Aoyagi-Usui, 2009). Andere studies hebben aangetoond dat onderliggende (ideologische) veronderstellingen van waaruit kranten de beeldvorming over klimaatverandering benaderen een belangrijke invloed hebben op de selectie, interpretatie en presentatie van sleutelementen in de berichtgeving (Carvalho 2007). Er ontbreekt echter onderzoek naar de manier waarop onderliggende veronderstellingen over internationale betrekkingen de beeldvorming over klimaatverandering en internationale klimaatonderhandelingen (en haar actoren) in het bijzonder beïnvloeden. Daarnaast ontbreekt onderzoek naar de berichtgeving van Vlaamse media over klimaatverandering. Dit artikel wil daar verandering in brengen door aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse de berichtgeving over klimaatverandering naar aanleiding van de klimaatconferentie te Cancún door de Vlaamse kwaliteitskranten *De Morgen* en *De Standaard* te vergelijken.

In de volgende paragraaf gaan we dieper in op het theoretisch kader waarin achtereenvolgens het mediasociologisch perspectief, de relevante literatuur over media en klimaatconferenties, en verschillende paradigma's van internationale betrekkingen, worden besproken. Daarna komt het onderzoeksdesign aan bod. In de resultatensectie worden achtereenvolgens de beeldvorming over het onderhandelingsproces, de hoofdrolspelers en de nationale rol door beide kranten besproken. We sluiten af met het discussiegedeelte waarin de mate van overeenstemming en verschil in de veronderstellingen over internationale betrekkingen van beide kranten, de implicaties op vlak van democratisch debat en burgerschap, en suggesties voor toekomstig onderzoek, aan bod komen.

Theoretische perspectieven

Klimaatverandering als moderniseringsrisico: het mediasociologisch perspectief

In een context van steeds uitbreidende kapitalistische productie- en consumptiepatronen heeft de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis, en de daaruit voortvloeiende interventies in samenleving en natuur, inherente moderniseringsrisico's voortgebracht, waarvan klimaatverandering als archetypisch voorbeeld geldt (Beck, 1992; Giddens, 1990). Moderniseringsrisico's, zoals ook nucleaire en genetische risico's, hebben als kenmerk dat zij globaal, onwaarneembaar en fundamenteel ongrijpbaar zijn in termen van spatio-temporele gevolgen. Terwijl we volledig afhankelijk worden van wetenschap om betekenis te geven aan deze risico's, spreken specifieke wetenschappelijke gegevens elkaar in de realiteit vaak tegen. Het gevolg hiervan is dat allerlei maatschappelijke actoren deze tegenstrijdige en betwiste kennisclaims *selectief* overnemen in het nastreven van bredere sociale, economische en politieke agenda's (Carvalho, 2005; Hansen, 2011; Maesele, 2010).

Door de complexe kenmerken van klimaatverandering als moderniseringsrisico zijn we aangewezen op het mediasociologisch perspectief. In tegenstelling tot het traditionele perspectief binnen het domein 'media en wetenschap', met haar conceptuele en empirische focus op het communiceren van een veronderstelde *wetenschappelijke consensus*, stelt het mediasociologisch perspectief de betekenisgevende processen achter het (her)definiëren van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen in publieke en mediadiscoursen centraal. Popularisering wordt hierbij geïnterpreteerd als een meerlagig proces waarbij talrijke (heterogene en ongelijke) maatschappelijke actoren betrokken zijn in de beeldvorming over wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en waarbij publieke en mediadiscoursen als een strijdveld tussen verschillende representaties functioneren (Gamson & Modigliani, 1989; Maesele, 2010; van Dijck, 1998). Met andere woorden, door haar conceptuele en empirische focus op de aard en mate van *conflict* tussen *alternatieve* (maatschappij)visies in de beeldvorming over maatschappelijke problemen zoals klimaatverandering, laat dit perspectief toe om belangrijke vragen te stellen met betrekking tot de maatschappelijke rol van media in democratische samenlevingen en de relatie tussen media, macht en democratie.

Media en klimaattoppen

Vanuit het mediasociologisch perspectief vormen de jaarlijkse klimaattoppen een unieke case voor de analyse van transnationale publieke sferen waarbij globale en nationale maatschappelijke organisaties interageren met zowel nationale overheidsvertegenwoordigers als vertegenwoordigers van internationale politieke instellingen. Deze tijdelijke concentratie van politieke macht, informatiestromen en kennisproductie kan worden beschouwd als een *tijdelijke* 'globale publieke sfeer' (Eide, Kunelius & Kumpu, 2010; Eide & Ytterstad, 2011). De berichtgeving over deze internationale gebeurtenis(sen) - met nationale actoren - gebeurt daarentegen in traditionele nationale media die een belangrijke rol spelen in de constructie en reproductie van nationale publieke sferen. Uit deze tegenstelling ontstaat een bijzondere dynamiek tussen nationale en transnationale contexten, waarbij traditionele journalistiek - gericht op een lokale context - bericht over transnationale politieke kwesties. Onvermijdelijk treedt hierin een proces van *domesticatie* op, waarbij internationale gebeurtenissen 'comprehensible, appealing and relevant to domestic audiences' (Gurevitch et al., 1991: 206) worden gemaakt. De beeldvorming over internationale kwesties wordt zodoende beïnvloed door zowel nationale geschiedenis en tradities als bestaande politieke en economische belangen.

De internationale onderzoeksliteratuur heeft niet enkel aangetoond dat de mediaberichtgeving over klimaatverandering jaarlijks piekt tijdens de klimaattoppen in december (Boykoff, 2011), maar ook klimaatverandering als gevolg binnen een narratief van internationale betrekkingen, relaties en politiek wordt gebracht (Berglez, Höijer, & Olausson, 2009; Doyle, 2011; Eide, Kunelius & Kumpu 2010; Eide & Kunelius 2012; Sampei & Aoyagi-Usui, 2009). Uit een grootschalig onderzoek naar de berichtgeving tijdens de top te Kopenhagen (2009) in 19 verschillende landen bleek een algemene beeldvorming als een vorm van ‘politiek drama’ tussen natiestaten gericht op het ‘hier en het nu’, waarbij nationale politieke actoren tot 40% van alle citaten voor hun rekening namen en transnationale politieke, civil society en wetenschappelijke actoren slechts als secundaire stemmen fungeerden (Eide, Kunelius & Kumpu, 2010). Voor klimaatverandering zelf of voor toekomstige ontwikkelingen bleek weinig aandacht. Uit dit onderzoek kwam eveneens naar voor dat deze sterke aandacht voor de politieke agenda tot gevolg had dat populaire kranten amper berichten over de top. Uit de beperkte kwalitatieve inhoudsanalyse in dit onderzoek (slechts één à twee editoria per land) bleek verder een sterk gedomesticeerde beeldvorming waarbij over verschillende hoofdrolspelers in termen van helden, schurken, schuldigen en slachtoffers werd gesproken. Ondanks de vaststelling van een beeldvorming die vertrekt vanuit een narratief van internationale betrekkingen, ontbreekt diepgaand kwalitatief onderzoek naar de manier waarop verschillende (ideologische) veronderstellingen over internationale betrekkingen de beeldvorming over internationale klimaatonderhandelingen (en haar actoren) beïnvloeden. Onderzoek heeft nochtans uitgewezen dat verschillende onderliggende ideologische culturen van waaruit kranten de beeldvorming over klimaatverandering benaderen een belangrijke invloed hebben op de selectie, interpretatie en presentatie van sleutelementen in de berichtgeving (Carvalho 2007). Uit een vergelijkend longitudinaal onderzoek naar Britse kranten bleken de tegengestelde ideologische culturen van *The Guardian* en *The Times* andere ‘feiten’ en ‘experten’ als relevant en betrouwbaar voor te stellen met verschillende conclusies voor ‘mogelijke’ en ‘legitieme’ politieke actie tot gevolg. In de volgende paragraaf bespreken we verschillende mogelijke visies over internationale betrekkingen van waaruit de beeldvorming kan vertrekken.

Theorieën van internationale betrekkingen

Vanuit de politieke wetenschap kunnen drie paradigma's met betrekking tot internationale betrekkingen worden onderscheiden: het realistisch, liberaal en kritisch paradigma (Baylis, Smith, Owens, 2008; Little & Smith, 1991). We kunnen deze drie benaderingen onderscheiden op basis van drie vragen: wie zijn de actoren in de internationale politiek? Wat zijn de karakteristieken van het internationale politieke proces? Wat zijn de gevolgen van de internationale politiek? (zie figuur 1)

	Realisme: Macht en veiligheid	Liberalisme: Interdependentie en transnationale relaties	Kritische theorie: Dominantie en afhankelijkheid
Actoren	Staten	Staten en niet-statelijke organisaties	Economische klassen en hun vertegenwoordigers
Proces	Competitief nastreven van het eigenbelang	Beheer van globale problemen	Uitbuiting en afhankelijkheid

Resultaat	Beperkte orde in een onstabiel systeem	Constructie van internationale regimes die het gedrag van staten sturen	Conflict binnen een centrum-periferie structuur
------------------	--	---	---

Figuur 1: Drie theorieën van internationale betrekkingen (Aangepast uit Little & Smith, 1991:11)

Volgens het (neo-)realistisch paradigma zijn soevereine staten de belangrijkste actoren in de internationale politiek. Zij handelen uit eigenbelang en zelfbehoud, wat impliceert dat men zich niet zal schikken naar het belang van andere landen, tenzij onder dwang van een hegemonische macht. Internationale politiek wordt gezien als een permanent conflict tussen staten die hun eigenbelang trachten te maximaliseren. (Neo-)realisten zijn daarom sceptisch ten aanzien van de mogelijkheid van echte, langdurige samenwerking tussen landen, aangezien staten niet zozeer gedreven worden door de intenties van regeringen, maar door het behouden of vergroten van hun relatieve macht ten aanzien van andere staten. Het (neo-)liberaal paradigma is optimistischer en gelooft in de mogelijkheid van vooruitgang en pacificatie. Staten zijn belangrijke, maar niet de enige, actoren in internationale betrekkingen. Er wordt ook ruimte geboden aan niet-gouvernementele en transnationale organisaties. Zij wijzen op de wederzijdse afhankelijkheid van staten met betrekking tot globale problemen en benadrukken niet enkel de mogelijkheid en meerwaarde van samenwerking tussen landen, maar beschouwen internationale instituties en verdragen als essentieel om deze samenwerking rond globale problemen mogelijk te maken en het gedrag van staten te sturen. De kritische theorie kan onderscheiden worden van bovenstaande 'probleemoplossende' theorieën, die de parameters van de bestaande orde met haar ongelijkheden en onrechtvaardigheden accepteren. Voor het kritisch paradigma zijn klassen en hun nationale vertegenwoordigers de belangrijkste actoren in de internationale politiek. Het gedrag van een staat wordt bepaald door deze economische belangen en haar positie binnen de structurele patronen van dominantie en afhankelijkheid van het internationale kapitalisme. Internationale actie wordt bepaald door de confrontatie tussen actoren uit het centrum van het kapitalisme en de afhankelijke periferie. Volgens dit paradigma kunnen contradicties en belangenconflicten enkel opgelost worden door de omverwerping van de bestaande orde en haar vervanging door een meer egalitair wereldsysteem.

Onderzoeksdesign

Onderzoeksvragen

Het doel van dit artikel is verder te gaan waar bovenstaand internationaal comparatief onderzoek ophoudt (Eide, Kunelus & Kumpu, 2010) door aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse systematisch alle artikelen over klimaatverandering verschenen in twee Vlaamse kwaliteitskranten naar aanleiding van de top te Cancún te analyseren en vergelijken. Hierbij staat de evaluatie van beide kranten van het onderhandelingsproces, de hoofdrolspelers en de eigen nationale rol centraal. Bijzondere aandacht gaat naar welke actoren om welke redenen als schuldigen, helden of slachtoffers worden voorgesteld, met andere woorden, wie wordt waarvoor verantwoordelijk gesteld? En op welke manier wordt de nationale rol gedefinieerd en geëvalueerd? Na de analyse evalueren we de overeenkomsten en verschillen tussen beide kranten met een bijzondere focus op de mate waarin verschillende paradigma's van internationale betrekkingen de beeldvorming over internationale klimaatonderhandelingen (en haar actoren) beïnvloeden.

De klimaatop te Cancún: een case study

De klimaatop, of 'Conference of Parties' (COP), vormen het belangrijkste besluitvormende orgaan binnen de in 1992 opgerichte 'United Nations Framework Convention on Climate Change' (UNFCCC). Het UNFCCC is een internationaal raamwerk onder verantwoordelijkheid van de Verenigde Naties waarbinnen gezamenlijke acties kunnen ondernomen worden door nationale regeringen met betrekking tot de uitdagingen van het veranderende klimaat. Het UNFCCC beoogt in dat verband in eerste instantie de stabilisatie en/of reductie van broeikasgasemissies. Tijdens de jaarlijkse COP-bijeenkomsten wordt overlegd over de voortgang van het werk en worden nieuwe afspraken gemaakt. Tijdens de derde klimaatconferentie te Kyoto (Japan) werd bijvoorbeeld een protocol opgesteld met bindende afspraken rond specifieke emissiedoelstellingen, beter bekend als het 'Kyoto-protocol'. De klimaatconferentie te Cancún (Mexico) vormde de zestiende bijeenkomst sinds de start van de conferenties in 1995 en volgde de conferentie te Kopenhagen op, die uiteindelijk niet de verwachte opvolger voor het - in 2012 aflopende - Kyoto-protocol had voortgebracht en aldus als een zware nederlaag voor het bestaande klimaatonderhandelingsproces werd beschouwd. Daar de klimaatop te Cancún vervolgens gezien werd als de ultieme test voor het voortbestaan van het internationale onderhandelingsproces is deze top een aangewezen keuze als case study voor het beantwoorden van onze onderzoeksvraag. Daarnaast speelde België tijdens Cancún een uitzonderlijke rol aangezien de Vlaamse Minister van Leefmilieu wegens het Belgisch voorzitterschap van de EU (Europese Unie) zowel de Belgische delegatie als de EU vertegenwoordigde. Omdat de verwachtingen in vergelijking met de top in Kopenhagen erg bescheiden waren, werd de uiteindelijke uitkomst van Cancún door heel wat commentatoren en aanwezigen als een succes aanzien. De klimaatop leidde tot een reeks engagementen om de uitstoot van broeikasgassen van zowel industrie- als ontwikkelingslanden tegen 2020 te reduceren. Bovendien werd er voor het eerst formeel gesteld dat de opwarming van de aarde niet boven de 2°C mag uistijgen. Daarnaast werd het Groen Klimaatfonds, dat beheerd zou worden door de Wereldbank, verder uitgewerkt. In dit fonds zou elk jaar 100 miljard dollar gestort worden door industrielanden om ontwikkelingslanden bij te staan in hun adaptatie aan de gevolgen van klimaatverandering (Giddens, 2011: 191).

Dataselectie en -verzameling

Voor dit onderzoek werden uit het Vlaamse krantenlandschap beide generalistische kwaliteitskranten *De Morgen* en *De Standaard* geselecteerd. Voorgaand internationaal comparatief onderzoek heeft immers aangetoond dat populaire kranten door de sterke aandacht voor de politieke agenda amper berichten over klimaatop (Eide, Kunelus & Kumpu, 2010). Ten tweede kennen beide kranten een verschillende ideologische achtergrond: *De Morgen* is de erfgenaam van twee socialistische kranten en profileert zichzelf vandaag als een progressieve krant. *De Standaard* had ooit een uitgesproken Katholieke en pro-vrije markt-editoriale lijn, maar profileert zich vandaag als een centrumkrant (De Bens & Raeymaeckers 2010). Recent onderzoek naar de beeldvorming over een ander moderniseringsrisico, namelijk genetisch gewijzigd voedsel, heeft aangetoond dat beide kranten vanuit een verschillende ideologische cultuur startten in hun berichtgeving (Maesele 2010, 2011), wat hen een aangewezen keuze maakt in het licht van onze onderzoeksvraag.

De klimaatop te Cancún vond plaats tussen 29 november en 11 december 2010. Om zowel de aanloop naar de top als de evaluatie achteraf in de analyse te kunnen betrekken werd ervoor

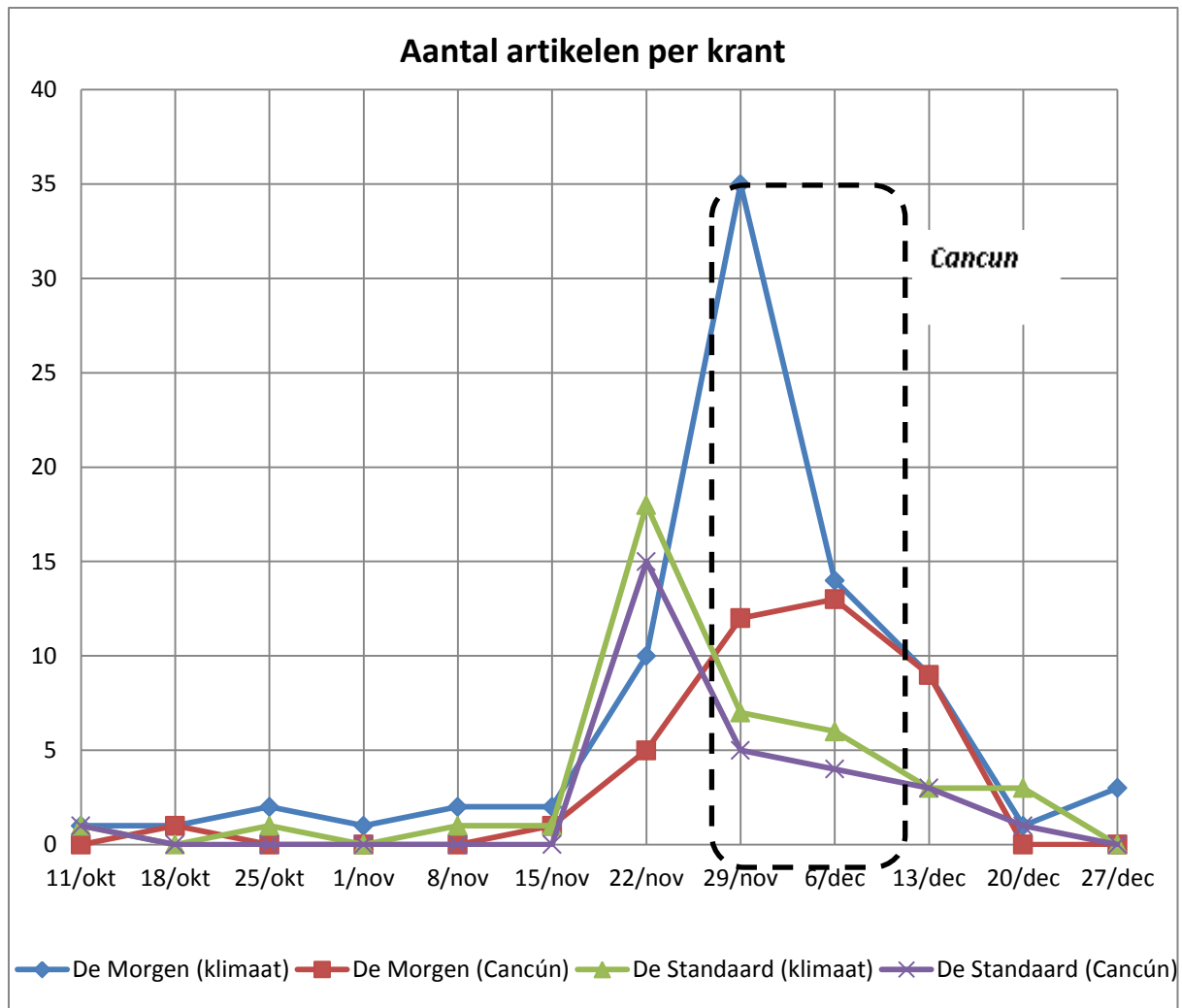
gekozen om alle relevante krantenartikelen verschenen tussen 1 oktober 2010 en 2 januari 2011 te verzamelen. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de elektronische persdatabank Mediargus die toelaat om elke krant te doorbladeren in pdf-vorm. In eerste instantie werd de trefwoordenreeks 'klimaatconferentie, klimaattop, Cancún' ingevoerd, met als resultaat 71 artikelen voor *De Morgen* en 41 voor *De Standaard*. Enkel die artikelen werden behouden waarin 'Cancún' in klimaatverband voorkwam. Daarna werden andere potentieel relevante artikelen verzameld via het doorbladeren van de pdf-versies: dit liet toe om die artikelen mee te nemen, waarin weliswaar de betreffende trefwoorden ontbraken, maar die niettemin naar aanleiding van de top werden gepubliceerd (bijvoorbeeld in een bijlage). Op die manier krijgen we inzicht in het klimaat-gerelateerd nieuws dat beide kranten publiceren naar aanleiding van een klimaattop. Dit leverde voor *De Standaard* drie extra artikelen op en voor *De Morgen* vijftien. Uiteindelijk hielden we 81 artikelen over van *De Morgen* en 41 van *De Standaard*.

Methode

De verzamelde krantenartikelen werden door drie onderzoekers afzonderlijk systematisch geanalyseerd aan de hand van vijf tekstuele aandachtspunten. Deze aandachtspunten zijn: (i) morfologische aspecten en lay-out (rubriek, pagina, aantal woorden, etc.), (ii) discoursobjecten of thema's (zoals natuur, economie, politiek, etc., en de wel of niet gemaakte link met specifieke gebeurtenissen en/of kwesties), (iii) maatschappelijke actoren (over wie wordt op welke manier gesproken en wie krijgt het woord?), (iv) taal en retoriek (sleutelconcepten en metaforen en hun relatie met ruimere culturele en ideologische referentiekaders), en (v) discursieve strategieën (hoe wordt de realiteit discursief gemanipuleerd om een bepaald doel of effect te bereiken aan de hand van 'framing', positionering, en (de-)legitimering, zowel door journalisten als maatschappelijke actoren?). De verzamelde gegevens werden vervolgens door alle onderzoekers vergeleken om patronen te onderscheiden zowel op tekstueel vlak binnen één krant als op contextueel vlak tussen beide kranten, conform de onderzoeksmethodologie zoals vooropgesteld door Carvalho (2007). We starten de analyse met de vraag wanneer beide kranten publiceren over het klimaat en of de focus van het artikel de klimaattop zelf is of ander klimaat-gerelateerd nieuws. Dit laat ons toe om na te gaan in welke mate beide kranten gebruik maken van de aandacht die klimaatverandering tijdens een klimaattop verwerft om ook ander klimaat-gerelateerd nieuws te publiceren. Vervolgens bespreken we de discursieve constructies en interpretaties van beide kranten aan de hand van hun evaluatie van het onderhandelingsproces, de hoofdrolspelers en de nationale rol.

Resultaten

Het totaal aantal relevante berichten bedraagt 122. Het eerste bericht dateert van 15 oktober 2010 en het laatste van 29 december 2010. *De Standaard* publiceert in de periode tussen 1 oktober 2010 en 2 januari 2011 in totaal 41 artikelen: 22 berichten voor de start van de klimaattop (met bijlage van dertien artikelen op 27 november), dertien tijdens het verloop ervan en zes na afloop. *De Morgen* publiceert in totaal 81 artikelen: twintig ervóór, 48 tijdens (met bijlage van 24 artikelen op de eerste dag van de top) en dertien berichten nadien.

Figuur 1: frequentie van het totale klimaat-gerelateerde en klimaatatop-specifieke aantal artikelen in beide kranten

Uit bovenstaande grafiek blijkt, afgezien van verschillende publicatiedata van de bijlage, dat beide kranten zich door een gelijkaardige aandachtscyclus kenmerken waarbij de meeste artikelen tijdens de top zelf gepubliceerd worden. Verder publiceert *De Morgen* dubbel zoveel artikelen als *De Standaard*, en maakt de krant ook van de gelegenheid van de klimaatatop gebruik om veel meer klimaat-gerelateerd nieuws te brengen dat niet rechtstreeks over de klimaatatop zelf handelt: *De Morgen* brengt 41 artikelen over de top zelf en 40 artikelen over klimaatverandering los van Cancún, terwijl de cijfers bij *De Standaard* respectievelijk 29 en 11 zijn. Hieruit kunnen we alvast een verschil in waardering afleiden van beide kranten wat betreft de maatschappelijke significantie van zowel de klimaatatop als klimaatverandering, alsook een duidelijk verschil qua journalistieke keuzes.

Het onderhandelingsproces

De klimaatatop komt voor het eerst uitgebreid aan bod in het kader van de berichtgeving over de VN-biodiversiteitstop te Nagoya (Japan) die enkele weken voordien plaatsvindt. Uit deze artikelen blijkt meteen dat het onderhandelingsproces in beide kranten, telkens bij monde van de vertegenwoordiger van zowel de Belgische als Europese delegatie Minister Schauvliege, met scepsis en pessimisme wordt afgewacht. Tevens wordt duidelijk dat in Cancún het antwoord op de vraag of

multilateraal onderhandelde akkoorden (nog) mogelijk zijn op het spel staat (“Hoe de mens zijn planeet vernietigt”, *De Morgen*, 15/10; “Schauvliege vreest fiasco volgende klimaatop”, *De Morgen*, 22/10; “Compromis moet bedreigde planten en dieren redden”, *De Morgen*, 30/10; “Broodnodig succes op natuurtop”, *De Standaard*, 30/10). In het voorpagina-artikel van 23 november maakt journalist Dominique Minten van *De Standaard* gebruik van de nakende klimaatop om in de inleiding van het artikel de verwachtingen over het onderhandelingsproces te schetsen:

Volgende week begint in het Mexicaanse Cancún een nieuwe VN-klimaatop. Na de mislukte top van Kopenhagen is het nog altijd de bedoeling dat er nieuwe afspraken worden gemaakt die de uitstoot van broeikasgassen aan banden leggen. Alleen gelooft niemand dat Cancún zo'n akkoord zal opleveren. De meeste onderhandelaars zeggen dat ook met zoveel woorden, tot grote frustratie van klimaatwetenschappers. Het gevoel van urgentie is helemaal weg. Alle aandacht gaat immers naar de strijd tegen de economische crisis

Deze discursieve constructie van de klimaatop komt uitgebreider en explicieter aan bod in de bijlage die *De Standaard* publiceert in de weekendkrant van 27 november. Deze start met een lang interview met een Belgisch klimatoloog onder de titel “Ik ben gefrustreerd” en ondertitel “Jean-Pascal van Ypersele hekelt politieke onwil om klimaatprobleem aan te pakken” waarbij de kink in de kabel tussen enerzijds de (vaststaande en duidelijke) wetenschappelijke gegevens en anderzijds de (gebrekkige) politieke besluitvorming de rode draad vormt. In het artikel “De top waarvan niets verwacht wordt” schuift Minten het ontstane wantrouwen tussen verschillende hoofdrolspelers naar voren als het centrale probleem na Kopenhagen: “De VS en China stonden lijnrecht tegenover elkaar en de EU voelde zich door de twee grootmachten buitenspel gezet. Ook de ontwikkelingslanden hadden hun vertrouwen in het Westen verloren”. De enige mogelijke positieve verwachting wordt door de ondertitel “Cancún moet vertrouwen herstellen” uitgedrukt, wat enkel zal gebeuren wanneer men slaagt in “kleine stappen voorwaarts in enkele technische dossiers”. Opnieuw wordt de economische context centraal gesteld in termen van mogelijkheden en beperkingen: “Alleen zal dat niet gemakkelijk zijn. Door de economische crisis wil niemand flinke stappen voorwaarts zetten”. Verder vinden we in de rubriek *Thermometer* acht korte interviews met telkens dezelfde drie (pessimistische) vragen: “Verwacht u iets van de top in Cancún?”, “Hebt u het gevoel dat de economische recessie ons klimaatmoe gemaakt? Of krijgt de strijd tegen de recessie al dan niet terecht voorrang op de strijd tegen de opwarming van de aarde?” en “Er zijn al veel maatregelen genomen, op Vlaams, Belgisch, Europees en mondiaal niveau. Hebt u het gevoel dat we op de goede weg zitten?”. Deze laatste vraag sluit aan bij de analyse van het Belgisch klimaatbeleid in het artikel “Politiek verliest strijd tegen CO₂”, waarin de hoge kosten voor overheid, gezinnen en ondernemingen worden afgezet tegen de ineffectiviteit ervan, met in de lead:

Het wordt tijd dat de overheid een punt zet achter het geëxperimenteer om de CO₂-uitstoot van ons land te drukken. Milieueconomen zoals Johan Albrecht (UGent) en Aviel Verbruggen (UAntwerpen) vinden dat lessen getrokken moeten worden uit ontspoorde klimaatmaatregelen. Zoals de zonne-energiesubsidiëring

In een laatste artikel van de bijlage wordt geo-engineeringⁱ voorgesteld als laatste potentiële “ontsnappingsroute uit het klimaatprobleem”. Opvallend zijn de fatalistische en alarmistische voorpagina's van zowel de weekendkrant als de bijlage met telkens een paginagroot beeld en een titel in grote letters, respectievelijk van een huis dat verzvolgen wordt door water en de titel “Na ons

de zondvloed. Hoe de politiek het klimaat verknoeit” en het beeld van een wilde waterval en “Doof en blind voor de natuur. Klimaatexpert Jean-Pascal van Ypersele: ‘Ik ben ontgoocheld in de politiek’”. Ook bij *De Morgen* vinden we de tegenstelling tussen pessimistische onderhandelaars en gefrustreerde klimatologen terug. *De Morgen* linkt de top echter niet aan de context van de economische crisis maar aan die van steeds vaker voorkomende extreme weersomstandigheden, waardoor *De Morgen* de link tussen extreem weer en het klimaat reproduceert en legitimeert. Dit komt uitgebreid aan bod in de lead van het artikel “Klimaat van pessimisme” van journaliste Barbara Debusschere dat de bijlage van 29 november opent:

De aarde kookt. Trieste records, van verdwijnende ijskappen tot ongeziene droogtes, moordende hittegolven en alles vernietigende overstromingen stapelen zich op. Toch slagen leiders er niet in een internationaal bindend klimaatpact te sluiten dat het vuur onder de kookpot uitdraait. Nu vandaag in het Mexicaanse Cancún de zestiende VN-klimaatconferentie start, verwachten beleidsmakers zélf niet meer dat dat kan. 'Komt zo'n pact er niet snel, dan wordt het tegen 2100 ruim drie graden warmer. Een hel', weten klimatologen echter. Zij, en wij met hen, kunnen enkel hopen dat 'COP16' méér wordt dan zo'n top waarop de partijen een akkoord sluiten dat er een akkoord komt. Ooit

Debusschere schuift verder niet enkel het verlies aan vertrouwen naar voren als verliezer van Kopenhagen, maar ook het ecosysteem, en dit aan de hand van een kritische evaluatie door twee klimatologen van de gemaakte afspraken te Kopenhagen. Dit laatste komt verder uitgebreid aan bod zowel in het artikel “klimaatverandering toont zijn tanden” waarin “topklimatologen” met talrijke voorbeelden de link bevestigen tussen de globale extreme weersomstandigheden van 2010 en de CO₂-uitstoot als in het stuk “Tien alarmbellen” dat een opsomming maakt van de “tien prangendste klimaatproblemen”. Dit discursieve patroon zet zich verder met een voorpagina-artikel op 3 december dat 2010 “zo goed als zeker het warmste” jaar ooit wordt met de “hoogste [...] wereldwijde broeikasgasconcentraties” en de aankondiging op de voorpagina van 6 december “Extreem weer teistert hele wereld, terwijl klimaatop baadt in zon en ruzie” (op een afbeelding van een overstroomde straat) voor het artikel op pagina 3 met de titel “Extreem weer bewijst andermaal noodzaak klimaatakkoord”. Deze gearticuleerde link tussen de weersomstandigheden en het klimaat komt in *De Standaard* slechts onrechtstreeks of impliciet aan bod, bijvoorbeeld aan de hand van een grafiek of afbeelding die zonder tekstuele duiding wordt gepubliceerd (“Europa moet zich aanpassen”, 01/12; “Is het einde van Kyoto nabij?”, 06/12; “België zakt op klimaatladder”, 07/12).

In de bijlage van *De Morgen* vinden we verschillende optimistische signalen over het onderhandelingsproces terug: Van den Plas van de milieuorganisatie WWF (Wereld Natuurfonds) sluit het openingsartikel af met de hoop op een “blauwdruk voor een echt bindend klimaatverdrag” in Zuid-Afrika wat door *De Morgen* benadrukt wordt door hier een tussentitel van het artikel van te maken. In “Cancún in vraag en antwoord” somt Debusschere bijvoorbeeld enkele redenen tot optimisme op, zoals de lage verwachtingen die minder druk geven aan de onderhandelaars om met sterke uitspraken te komen en de houding van de ontwikkelingslanden die “vast van plan zijn het onderste uit de kan te halen” (zie ook “Belgisch topklimatoloog hoopvol voor Cancún” 11/12; “Goede sfeer kan klimaatop nog redden”, 11/12). In *De Standaard* is de toon over het onderhandelingsproces daarentegen heel negatief: het artikel dat verslag doet van de eerste week van de onderhandelingen krijgt de ondertitel “Klimaatconferentie sukkelt van crisis naar crisis” en de lead “Over vijf dagen weten we of de VN-klimaatconferentie in Cancún een kleine of een grote flop is

geworden. De tegenstellingen tussen rijk en arm zijn bijna onoverbrugbaar. Het einde van Kyoto, het enige wettelijk bindende akkoord in het hele klimaatdebat, lijkt meer dan ooit nabij” (06/12). Het artikel opent met uitspraken van de Europese en Braziliaanse president dat er niks moet verwacht worden van de top. Vijf dagen later, op wat de laatste dag moet worden, blijkt in “D-day voor het klimaat” (10/12) de patstelling nog even sterk waarbij Minten zelf benadrukt: “Als Cancún helemaal niets oplevert, is het ‘over and out’ voor de VN als platform voor klimaatonderhandelingen” (zie ook “Alles of niets”, 11/12; “Kyoto is een rommeltje”, 11/12). Dit verschil in toon en algemene verwachtingen over het onderhandelingsproces blijkt evenzeer uit de berichtgeving na de top, die uiteindelijk toch een akkoord heeft opgeleverd: *De Standaard* publiceert op 13 december drie artikelen die weinig optimisme uitstralen. Sceptis overheerst in het analyseartikel van Minten met als titel “De Klimaatcarrousel blijft draaien”, in de lead “Harde beslissingen heeft de VN-klimaatop in Cancún niet opgeleverd. Toch zijn de reacties overwegend positief. Waarom? Omdat de klimaatonderhandelingen op VN-niveau gered zijn. Voorlopig.” en in de drie *bullet points* om het artikel samen te vatten: “Bescheiden akkoord in Cancún. Alle moeilijke beslissingen doorgeschoven. Waar zal het geld vandaan komen?” (zie ook “Aanmodderen in Cancún”). *De Morgen* publiceert diezelfde dag vijf nieuwsartikelen die vooral optimisme uitstralen: op de voorpagina lezen we onder de titel “Klimaatop levert bemoedigend akkoord op”:

Ondanks lage verwachtingen en ruzie hebben de zestiende VN-klimaatonderhandelingen in de Mexicaanse badplaats Cancún een positieve afloop gekregen. Een nieuw globaal klimaatakkoord, het ultieme doel van de onderhandelingen, is er niet, wel een resem bindende overeenkomsten en concrete maatregelen die de politieke strijd tegen de opwarming van de aarde na drie jaar verlamdend gehacketak herlanceren

In het analyseartikel “Klimatakkoord Cancún veegt schande van Kopenhagen weg” schrijft Debusschere dat het belangrijkste aan het bereiken van dit “bescheiden akkoord” is dat het klimaatonderhandelingsproces onder VN-kader opnieuw bevestigd is, “waardoor het engagement van de 193 landen verzekerd is”. Debusschere zet de dag nadien het huiswerk “voor politici en ngo’s” op een rijtje om de lijst besliste maatregelen vorm te geven en benadrukt opnieuw haar geloof in het proces:

Experts zijn het erover eens dat het allemaal te weinig is en te traag gaat, maar ook dat Cancún de enige solide basis is waarop de wereldwijde strijd tegen de opwarming van de aarde moet worden gebaseerd

Hoofdrolspeleers

Beide kranten evalueren overigens op een sterk verschillende manier de hoofdrolspeleers. Op 10 november wordt het jaarrapport van het Internationaal Energieagentschap (IEA), de intergouvernementele organisatie bestaande uit hoofdzakelijk Westerse industrielanden, in beide kranten besproken. De kostprijs van de gevolgen van het uitblijven van een bindend akkoord te Kopenhagen staat hierbij centraal. *De Standaard* suggereert in het artikel met als titel “China heeft CO₂-lot van de wereld in handen” en lead “‘De manier waarop China het klimaat -en energieprobleem aanpakt, heeft verstrekkende gevolgen voor de rest van de wereld’, zegt de topman van het Internationaal Energieagentschap” dat China de voornaamste verantwoordelijke zal zijn voor een te hoge CO₂-uitstoot in de toekomst. *De Morgen*, daarentegen, sluit het desbetreffende

artikel af met enkel een vermelding van China in verband met de ontwikkeling van groene technologieën:

Nog volgens het rapport van het IEA wordt China, 's werelds grootste uitstoter van broeikasgassen, de marktleider op het vlak van die klimaatvriendelijke technologie. 'Dat zal voor prijsdalingen in de hele wereld zorgen', aldus het IEA ("Mislukking klimaatop kost 1.000 miljard dollar")

Dit herhaalt zich wanneer Minten in *De Standaard* de recentste publicatie van CO₂-cijfers op de voorpagina van 23 november bespreekt, met een grote afbeelding waarin enkele Chinezen door de smog fietsen en de ondertitel "Ondanks de economische recessie zit de uitstoot van CO₂ bijna opnieuw op zijn oude niveau. China en India blijven veel meer broeikasgassen uitstoten". In dit artikel worden de "goede CO₂-cijfers" van de EU, Japan en Verenigde Staten (VS) opgesomd in tegenstelling tot die van de "economische tijgers" China en India. Debusschere bespreekt de dag nadien in het artikel "België gebuisd voor klimaattest" (*De Morgen*, 24/11) de *Climate Policy Tracker*-scores van het WWF waarbij bovenstaande cijfers ook kort aan bod komen door op de verantwoordelijkheid van de "toenemende uitstoot van groei-economieën als India en China" te wijzen wat betreft de lichte daling van de wereldwijde uitstoot "ondanks de economische crisis". Een tweede artikel met de titel "Groe-economieën voortrekkers in klimaatactie" wordt echter volledig gewijd aan de "conclusie" van het WWF dat de "vijf meest invloedrijke groei-economieën China, India, Mexico, Brazilië en Zuid-Afrika ... de industrielanden voorbij [steken] ... [in] de strijd tegen de opwarming van de aarde", en wordt afgesloten met: "In Cancún kunnen deze landen door hun positie de onderhandelingen een duw in de juiste richting geven". Niet alleen wordt in *De Morgen* – in tegenstelling tot *De Standaard* - herhaaldelijk op de positieve rol van China, India en Brazilië gewezen (zie ook "De werkmieren van het klimaatleger", 27/11; "Ontbossing Amazonewoud blijft dalen", 21/12), maar ook op de negatieve rol van allerlei economische belangengroepen in de houding van het Westen. In het interview met wetenschapshistorica Naomi Oreskes wordt bijvoorbeeld dieper ingegaan op het succes van "ultraliberale en conservatieve denktanks en individuen" om in de VS de perceptie te creëren van een bestaand "debat" over de mate van wetenschappelijke onzekerheid met betrekking tot de antropogene en gevaarlijke aard van klimaatverandering, maar ook meer en meer invloed hebben in Europa sinds de gelekte e-mails van klimatologen, i.e. het zogenaamde Climategate ("Mensen horen liever dat de aarde niet opwarmt", 29/11). In het analyseartikel "Koehandel met luchtvervuiling" wordt beschreven hoe verschillende Europese industrieën niet alleen het emissiehandelssysteem misbruiken als een bijzonder lucratief "platform voor speculatie", maar ook met "al hun lobbykracht" "zware druk" uitoefenen bij de Europese Commissie om het bestaande systeem te behouden en meer ambitieuze klimaatdoelstellingen te vermijden met als hoofdargument de concurrentiepositie van de Europese industrie.

De Morgen en *De Standaard* verschillen dus expliciet in hun houding tegenover China, maar ook tegenover de VS: tijdens de klimaatop reproduceert (en dus legitimeert) Minten in het artikel "Naar een klimaatclash tussen VS en China?" (01/12) het standpunt van de VS op vlak van de lopende onderhandelingen in het algemeen en tegenover China in het bijzonder, met de volgende lead: "Als in Cancún alleen akkoorden worden gesloten over geld en groene technologie, dan is de klimaatop een maat voor niets. 'Ook de afspraken over een CO₂-vermindering moeten worden nagekomen', waarschuwen de VS China.". In het artikel wordt naar voren geschoven dat de VS meer willen dan

voortgang op enkele technische dossiers door ook afspraken te maken over een (controleerbare en) verminderende CO2-uitstoot. Daarmee plaatsen ze zichzelf op één lijn met de EU (de “coalitie van de overtuigden”) tegenover China, aldus Minten, waarbij deze laatste op die manier als schuldige naar voren wordt geschoven voor het mogelijke falen van de top. Debusschere draait dit om in haar artikel met als titel “VS spelen het bikkelhard op klimaatop” en ondertitel “Politiek vleugellamme regering-Obama dreigt met 'alles of niets'-strategie bij onderhandelingen in Cancún”, en de volgende lead:

Op de VN-klimaatconferentie in Cancún is de vrees ontstaan dat de Verenigde Staten de onderhandelingstafel zouden verlaten. Afgevaardigden van de regering-Obama maakten namelijk duidelijk dat de VS voor de harde lijn kiezen en enkel met groene steun en engagementen komen als de ontwikkelingslanden, en voornamelijk China, grote inspanningen leveren (01/12)

In de inleiding van het artikel wordt op de contradictie gewezen van de eis voor een globaal bindend klimaatakkoord door de VS terwijl dat akkoord door de VS zelf niet getekend zal worden door de huidige samenstelling van de Amerikaanse Senaat (zie ook “Klimaatonvriendelijk congres remt Obama”, 29/11; “China doet het beter dan de VS”, 29/11). Ook tijdens het verdere verloop van de onderhandelingen blijkt een groter vertrouwen in de ontwikkelingslanden (waar Debusschere China en India expliciet bij rekent) dan in het Westen, die in *De Morgen* verantwoordelijk wordt geacht voor de moeizame onderhandelingen (“Japan keldert hoop op klimaatdeal”, 04/12; “Uitkomst klimaatop erg onzeker”, 10/12; “Belgisch topklimatoloog hoopvol voor Cancún” 11/12; “Goede sfeer kan klimaatop nog redden”, 11/12).

In tegenstelling tot *De Standaard* vinden we in *De Morgen* bovendien een patroon terug van expliciete aandacht voor de rol, beleidsdaden en uitspraken van transnationale en buitenlandse beleidsmakers. In het openingsartikel van de bijlage “Klimaat van pessimisme” (29/11) worden citaten van transnationale beleidsmakers/onderhandelaars Christina Figueres (VN-klimaatchef), Ban Ki-Moon (VN-secretaris-generaal) en Jos Delbeke (hoofd van het directoraat-generaal klimaatactie bij de Europese Commissie) in grote letters afgedrukt. In het artikel “Cancún in vraag en antwoord” worden expliciet de acht volgende “hoofdrospelers” gedefinieerd: naast Christina Figueres, de toponderhandelaar van Mexico, China en de VS, EU-Commissaris Hedegaard, het “BASIC-blok” (Brazilië, Zuid-Afrika, India en China), de voorzitter van de “Alliantie van Kleine Eilandstaten” en de woordvoerder van de “Minst Ontwikkelde Landen”. De bijlage bevat verder een interview met Delbeke (“China doet het beter dan de VS”) en de reeks “Zo gezegd, zo gedaan?” waarin journalist Remy Amkreutz het klimaatbeleid van tien staatsleiders aan een kritische analyse onderwerpt door hun uitspraken en beleidsdaden met elkaar te vergelijken. Op de laatste dag van de top publiceert *De Morgen* onder de algemene titel “Vier vrouwen moeten wereld voor catastrofe behoeden” (10/12) de portretten van “VN-klimaatchef Christiana Figueres”; “Mexicaans minister Patricia Espinosa”; “Eurocommissaris Connie Hedegaard”; en “Vlaams minister Schauvliege” met als doel hun sterke en onmisbare rol te benadrukken. Na de top wordt de Mexicaanse minister van Buitenlandse Zaken Patricia Espinosa als “heldin” van Cancún naar voren geschoven door Debusschere in de artikelen “Klimaatakkoord Cancún veegt schande van Kopenhagen weg”, “Mexicaanse voorzitter ‘godin van de klimaatop’” en “Bolivië balt radicaal groene vuist” (13/12).

Nationale rol

De Morgen heeft opvallend veel aandacht voor de rol die België speelt in het onderhandelingsproces, waarbij de krant de nationale overheidsvertegenwoordigers herhaaldelijk op hun verantwoordelijkheid in het proces lijkt te wijzen. In de directe aanloop naar de start van de top verschijnen vier artikelen van Debusschere (waarvan twee op de voorpagina) over de samenstelling van de Belgische delegatie: terwijl de eerste twee focussen op de onenigheid onder de verantwoordelijke ministers wie de delegatie zal leiden (“Ministers vechten om leiding Belgische klimaatdelegatie”, 25/11; “Strijd om leiding Belgische klimaatdelegatie onbeslist” 26/11), gaan de laatste twee dieper in op de precieze samenstelling van de delegatie en de Belgische rol in de onderhandelingen (“België met monsterdelegatie”, 27/11; “De werkmieren van het klimaatleger”, 27/11), waarbij respectievelijk de kwaliteit van het “extra sterk expertenteam” wordt geroemd in tegenstelling tot de “steeds wisselende” politici en het belang van het komen tot een gemeenschappelijk EU-standpunt naar voren worden geschoven. *De Standaard*, daarentegen, beperkt zich tot een kort artikel dat ironisch aangeeft dat ondanks de “bijzonder” lage verwachtingen beide ministers er in slaagden “even ... de gemoederen te verhitten” (“Wie leidt België op klimaatop?”, 26/11). *De Morgen* publiceert verder niet alleen een artikel in de bijlage dat start met het benadrukken van de “belangrijke rol” die België zal spelen in de onderhandelingen (“EU-voorzitter België verwacht niet al te veel van Cancún”, 29/11), verder wordt ook de druk op Schauvliege zelf opgedreven: enerzijds door een kritisch interview op 3 december te publiceren waarin ze wordt gedwongen tot het innemen van sterke uitgangspunten voor de top, en anderzijds door haar op 10 december naar voren te schuiven als één van de vrouwen die de “wereld voor catastrofe [moet] behoeden”. Dit laatste gebeurt aan de hand van citaten van de milieubeweging en andere media waarin duidelijk wordt gemaakt wat van haar wordt verwacht. Na de top benadrukt Debusschere de rol van de EU als bruggenbouwer in het succes van de top, dit onder andere aan de hand van quotes van ministers als Paul Magnetteⁱⁱ (““En dankzij een paar constructies à la belge, waarbij met de juiste formulering eensgezindheid werd bereikt, zijn alle tegenstellingen weggewerkt”) en Schauvliege (““Europa heeft met één stem gesproken, en we hebben door onophoudelijk te praten met Rusland, Japan, de VS, China en Afrikaanse landen opnieuw de rol van bruggenbouwer opgenomen. De kater van Kopenhagen is weggewerkt voor de EU.””) (“Klimaatakkoord Cancún veegt schande van Kopenhagen weg”, 13/11). *De Standaard* beperkt zich tot de conclusie van Minten in zijn laatste artikel dat het wantrouwen van Kopenhagen ontbrak in Cancún “dankzij het Mexicaanse voorzitterschap en dankzij de Europese Unie” (“De Klimaatcarrousel blijft draaien” 13/12).

Discussie

Overeenkomsten

Zoals uit de literatuur kon worden verwacht, plaatsen beide kranten de berichtgeving in een narratief van internationale betrekkingen, waarbij de voornaamste actoren in het debat nationale politici van nationale staten zijn. *De Standaard* en *De Morgen* delen grotendeels dezelfde bronnen, maar in *De Morgen* komt een meer divers palet aan actoren naar voren, met meer aandacht voor niet-statelijke buitenlandse stemmen, in het bijzonder voor afgevaardigden van internationale instellingen. In beide kranten wordt de wetenschappelijke consensus met betrekking tot de rol van de mens in de opwarming van het klimaat niet in vraag gesteld (tenzij in een uitzonderlijk interview met wetenschapsjournalist Marcel Crok in “De laatste der klimaatsceptici”, *De Standaard*, 30/11), noch worden de gevolgen van klimaatverandering als mogelijk positief bestempeld. Beide kranten delen

een discours van administratief rationalisme (Dryzek, 2005): het is de taak van de overheid om op basis van een wetenschappelijke consensus regelgeving te ontwikkelen die het klimaatprobleem beheert. Tegelijkertijd schijnt een bepaalde mate van fatalisme door, waarbij klimaatverandering in verband wordt gebracht met catastrofes, zowel in tekst als afbeeldingen. De nationale en Europese belangen worden in beide kranten volledig gelijkgesteld, onder andere door de Europese identiteit te naturaliseren, het Europese klimaatbeleid te legitimeren en de creatie van een Europese *Wij* tegenover de Chinese of Amerikaanse *Andere* (zie ook Olausson, 2010 wat betreft Zweedse nieuwsmedia). Zowel in *De Standaard* als *De Morgen* wordt de EU geconstrueerd als een bruggenbouwer tussen de verschillende posities. In *De Morgen* wordt vooral benadrukt dat de EU nog ambitieuzer dient te zijn, terwijl in *De Standaard* de EU in vergelijking met de andere landen als een klimaatleider wordt neergezet.

Verschillen

Er blijken echter ook belangrijke verschillen tussen beide kranten in hun beeldvorming over klimaatverandering als maatschappelijk probleem en het onderhandelingsproces en haar deelnemers in het bijzonder. In de discursieve constructie van *De Morgen* staan volgende zaken centraal: (i) het geloof in het belang van internationale onderhandelingen, (ii) de legitimatie van (de urgentie van) internationaal klimaatbeleid door de link met extreme weersomstandigheden en wereldwijde rampen, en (iii) een benadering van deelnemende actoren in termen van de mate waarin die deze elementen ondersteunen. Voor *De Standaard* is het klimaatprobleem een tegenstelling tussen de (zuivere) wetenschap en de (onzuivere) politiek en betreft het aldus een falen van de buitenlandse, transnationale én nationale politieke klasse in zijn geheel. Het wordt enerzijds als een economisch gegeven benaderd maar anderzijds ook losgekoppeld (en daarom ook qua urgentie afgewogen ten opzichte) van de heersende economische crisis. Vanuit dat opzicht heerst er een fundamenteel pessimisme ten aanzien van internationale klimaatonderhandelingen. Daarom wordt in *De Standaard* ook gesproken over geo-engineering en klimaatadaptatie ("B, H en V onder water", 27/11) als mogelijke andere oplossingen.

Deze verschillen kunnen verklaard worden aan de hand van verschillende paradigma's van internationale betrekkingen van waaruit beide kranten vertrekken: *De Morgen* blijkt van een liberaal en *De Standaard* van een realistisch perspectief te vertrekken. Laatstgenoemde staat namelijk sceptisch tegenover internationale samenwerking, aangezien zij staten in eerste instantie beschouwt als gedreven te worden door het behouden of vergroten van hun relatieve macht. Bij klimaatonderhandelingen staat de relatieve macht met betrekking tot economische groei centraal en daarom vertrekt men vanuit nationale competitiviteit als startpunt ter evaluatie van klimaatbeleid. *De Standaard* schuift enerzijds de ontwikkelings- en groeilanden in het algemeen, en China in het bijzonder, naar voren als verantwoordelijken en 'schuldigen' voor het gebrek aan vooruitgang in de onderhandelingen, en benadrukt anderzijds de reeds volbrachte inspanningen van de EU en andere Kyotolanden. Vanuit een neorealistisch standpunt is het immers rationeel om enkel samen te werken als de relatieve macht van de staat niet verkleint en groeilanden zoals China en India gelijke inspanningen leveren. Aangezien de ontwikkelingslanden omwille van historische redenen en verschillen in ontwikkeling weigeren om even sterke bindende doelstellingen te aanvaarden als de Westerse industrielanden is samenwerking dus zeer onwaarschijnlijk. Daarentegen wordt in *De Morgen* de noodzaak van een internationaal klimaatbeleid bepleit door de nadruk te leggen op de gevaarlijke gevolgen van klimaatverandering voor het heden en de toekomst. Het economische komt

enkel naar voren om de noodzaak van een mondiaal klimaatakkoord te legitimeren of bij het aanduiden van de Westerse economische belangen die dit akkoord saboteren. Vanuit het liberaal paradigma ligt de meerwaarde net in internationale samenwerking en internationale instituties en verdragen: een bindend klimaatbeleid controleert immers het gedrag van anderen, vermindert transactiekosten en vergroot de kans op samenwerking met andere landen. Vanuit dit paradigma zijn de ‘helden’ die actoren die dit proactief ondersteunen, zoals de Mexicaanse Minister Espinosa, Europees Commissaris Hedegaard en VN-klimaatchef Figueres, maar ook het Belgisch voorzitterschap van de EU door Minister Schauvliege. Elke stap in de richting van een multilateraal, bindend klimaatakkoord wordt verwelkomd. De landen die te weinig meewerken of ondermijnend tewerk gaan, zoals de “notoir [passieve]” en “klimaatsceptische” VS (“Klimaat van pessimisme”, 29/11) maar ook kibbelende Belgische politici, worden negatief in beeld gebracht.

Implicaties voor democratisch debat en burgerschap

De afwezigheid van het kritisch paradigma in Vlaamse kwaliteitskranten heeft als gevolg dat de bestaande politiek-economische orde en de manier waarop het internationale kapitalisme productiepatronen en -verhoudingen die het klimaat verstoren in stand houdt en reproduceert, niet in vraag wordt gesteld. De afwezigheid van dit paradigma impliceert eveneens dat Vlaamse kwaliteitskranten de naar eigenbelang (*De Standaard*) of de naar consensus strevende staten (*De Morgen*) als voornaamste actoren in het maatschappelijk debat rond klimaatverandering beschouwen, waardoor: (i) de belangen en waarden van burgers binnen bepaalde staatsgrenzen discursief worden gelijkgesteld aan de belangen van die respectievelijke natiestaten en het bestaan van verschillende visies binnen de natiestaat wordt genegeerd, (ii) de natiestaten als ‘belangrijkste’ en meest ‘betrouwbare’ actoren in het klimaatonderhandelingsproces naar voren worden geschoven, en (iii) het debat wordt vernauwd tot een botsing tussen naties binnen een technocratisch, internationaal regime, in plaats van een botsing tussen maatschappijvisies (die wel onderliggend aanwezig zijn in het discours). Dit heeft ook belangrijke gevolgen op vlak van publiek engagement en democratisch burgerschap: het klimaatdebat wordt op die manier immers een ‘ver-van-mijn-bed verhaal’ dat in de eerste plaats voorgesteld wordt als een debat tussen staten, waarbij verschillen binnen landen (en elke vorm van agonistisch debat) onder de mat worden geschoven. Door deze politieke ‘Wij’ gelijk te stellen met de positie van de natiestaat wordt het debat verengd tot een complexe discussie over emissienormen tussen vertegenwoordigers van staten, waarbij de rol van burgers wordt gereduceerd tot die van passieve toeschouwers. Actief burgerschap en publieke discussie worden op die manier ontmoedigd (Carvalho, 2010; Olausson, 2010).

Suggesties voor toekomstig onderzoek

Het onderzoek in dit artikel is beperkt tot de berichtgeving met betrekking tot klimaatverandering naar aanleiding van één klimaattop en de comparatief-synchrone vergelijking tussen twee Vlaamse kwaliteitskranten. Bijgevolg is het voor toekomstig onderzoek interessant om na te gaan in welke mate populaire of financiële kranten van deze of andere paradigma’s uitgaan in hun berichtgeving. Verder kan men zich afvragen of er ook mogelijke verschuivingen plaatsgrijpen doorheen de tijd door aan de hand van historisch-diachronisch onderzoek de berichtgeving van verschillende klimaattoppen aan eenzelfde analyse te onderwerpen. Deze vraag stelt zich uiteraard evenzeer met betrekking tot televisiejournals of alternatieve nieuwsmedia, zodat kan vastgesteld worden welk bereik aan discursieve interpretaties wordt aangeboden aan de Vlaamse bevolking. Ten laatste kan

dit aangevuld worden met comparatief onderzoek door Franstalige of Nederlandse media in het onderzoek te betrekken zodat uitspraken kunnen worden gedaan die het Vlaamse grondgebied overstijgen.

Bibliografie

Baylis, J., & Smith, S. (2008). *The Globalization of World Politics. Fourth Edition*. Oxford: Oxford University Press.

Beck, U. (1992) *Risk Society. Towards a new Modernity*. London/Thousand Oakes (CA)/ New Delhi: Sage Publications.

Berglez, P., Höijer, B., & Olausson, U. (2009). Individualisation and Nationalisation of the Climate Issue. In T. Boyce & J. Lewis (Eds.), *Climate Change and the Media* (pp. 261). New York: Peter Lang.

Billett, S. (2010). Dividing climate change: global warming in the Indian mass media. *Climatic Change*, 99(1), 1-16.

Boykoff, M. T., & Boykoff, J. M. (2004). Balance as bias: global warming and the US prestige press. *Global Environmental Change Part A*, 14(2), 125-136.

Boykoff, M. (2011). *Who Speaks for the Climate? Making Sense of Media Reporting on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Carvalho, A. (2005) 'Governmentality' of climate change and the public sphere. In M.E. Rodrigues & H. Machado (Eds.), *Scientific proofs and international justice: the future for scientific standards in global environmental protection and international trade*. Braga: Núcleo de Estudos em Sociologia, Universidade do Minho.

Carvalho, A. (2007). Ideological cultures and media discourses on scientific knowledge: re-reading news on climate change. *Public Understanding of Science*, 16(2), 223-243.

Carvalho, A. (2010). Media(ted) discourses and climate change: a focus on political subjectivity and (dis)engagement. *Wires Climate Change*, 1, 172-179.

Corbett, J.B. & Durfee, J.L. (2004) Testing public (un)certainty of science. Media representations of global warming. *Science Communication* 26 (2), 129-151.

De Bens, E., & Raeymaeckers, K. (2010). *De Pers in België*. Leuven: Lannoo campus.

Doyle, J. (2011). *Mediating Climate Change*. Farnham: Ashgate.

Dryzek, J. (2005). *The Politics of the Earth: Environmental Discourses 2nd Edition*. Oxford: Oxford University Press.

Eide, E., Kunelius, R. & Kumpu, V. (2010). *Global climate. Local journalisms. A Transnational Study of How Media Make Sense of Climate Summits*. Oslo: Projektverlag.

Eide, E., & Ytterstad, A. (2011). The Tainted Hero: Frames of Domestication in Norwegian Press Representation of the Bali Climate Summit. *The International Journal of Press/Politics*, 16(1), 50-74.

Eide, E., & Kunelius, R. (2012). *Media Meets Climate. The Global Challenge for Journalism*. Göteborg: Nordicom.

Gamson, W.A. & Modigliani, A. (1989). Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal of Sociology* 95 (1), 1-37.

Gavin, N. (2010). Pressure Group Direct Action on Climate Change: The Role of the Media and the Web in Britain-A Case Study. *The British Journal of Politics and International Relation*, 12(3), 459-475.

Giddens, A. (2009). *The Politics of Climate Change*. London: Polity Press.

Gordon, J. C., Deines, T., & Havice, J. (2010). Global Warming Coverage in the Media: Trends in a Mexico City Newspaper. *Science Communication*, 32(2), 143-170.

Gurevitch, M., Levy, M. & Roeh, I. (1991) The Global Newsroom: Convergences and Diversities in the globalization of Television News, in P. Dahlgren & C. Sparks (Eds.) *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age* (pp. 195). London: Routledge.

Hansen, A. (2011) Communication, media and environment: Towards reconnecting research on the production, content and social implications of environmental communication. *The International Communication Gazette* 73 (1-2), 7-25.

Howard-Williams, R. (2009). Ideological Construction of Climate Change in Australian and New Zealand Newspapers. In T. Boyce & J. Lewis (Eds.), *Climate Change and the Media* (pp. 28-40). New York: Peter Lang.

Hulme, M. (2009) *Why we disagree about climate change. Understanding controversy, inaction and opportunity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kenix, L.J. (2008). Framing Science: Climate Change in the Mainstream and Alternative News of New Zealand *Political Science*, 60(1), 117-132.

Little, R. & Smith, M. (1991). Introduction. In Little, R. & Smith, M. (eds), *Perspectives on World Politics. Second Edition* (pp. 1-12). London & New York: Routledge.

Olausson, U. (2009). Global warming-global responsibility? Media frames of collective action and scientific certainty. *Public Understanding of Science*, 18(4), 421-436.

Olausson, U. (2010). Towards a European identity? The news media and the case of climate change. *European Journal of Communication*, 25(2), 138-152.

Maesele, P. (2010). On neo-luddites led by ayatollahs. The frame matrix of the GM food debate in Northern Belgium. *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture*, 4(3), 277-300.

Maesele, P. (2011). On news media and democratic debate: framing agricultural biotechnology in Northern Belgium. *The International Communication Gazette*, 73(1-2), 83-105.

Sampei, Y., & Aoyagi-Usui, M. (2009). Mass-media coverage, its influence on public awareness of climate-change issues, and implications for Japan's national campaign to reduce greenhouse gas emissions. *Global Environmental Change*, 19(2), 203-212.

van Dijck, J. (1998) *Imagination: popular images of genetics*. New York: New York University Press.

Engelstalig abstract:

This paper reports on the results of a qualitative content analysis of climate change coverage by two Flemish quality newspapers in the context of the Cancún climate summit. Important similarities as well as differences were found between both newspapers in terms of underlying assumptions regarding international relations .

Title: Climate struggle: news coverage of climate change during the climate summit in Cancún in Flemish quality newspapers

Key-words (5): climate change, climate summit, newspapers, Flanders, news representation

ⁱ Geo-engineering verwijst naar het ingrijpen op het functioneren van grootschalige ecosystemen van de aarde om de symptomen van klimaatverandering te matigen (aan de hand van wolkenschepen, zonneschermen, etc.).

ⁱⁱ Toenmalig federaal Minister van Klimaat